

Nove, tek dovršene, a još nenastanjene sobe, sve od beline i čistote, od reskog mirisa kreča i sitog vonja piljene drvenarije. Dogotovljene, zrele, a još ne u nameni, nabrekle od zdrave jedrine i čekanja. Kroz njih se šumno, u vijorima i vrlozinama, maje praznina, zgusišjava se i klobuča, potom rasplinjava i tihne, neprestano menjajući oblike svoje dosade i obesmišljenosti. Promaja struji kroz one nevidljive pore u malteru i kreču, koje će biti zapušene kada se u sobe nastani čovek i topla skrama daha, sjajna gled njegova glasa uhvati se po zdovima.

One ničije, hotelske sobe, kroz koje sva-ko protičava, ponovo pazeći da ništa od sebe ne ostavi. U njima ledno srebro ogledala ranjava vid, raspored svega, u strogoj nameni, okamenjuje pokret. Stvari imaju bezličnu lica i samo jedno, opšte, bezimeno ime, koje ih ne izdvaja određujući ih, jer je uvek ime ormara samo ormara, ime kauča samo kauč... Za te ničije stvari nikada nije i neće neko reći: onaj moj ormara u kojem držim knjige, onaj naš kauč na kojem sam te ljubio... Neprestano upotrebljavanje, a nikada prihvaćene, te stvari su mučaljive i čudljive na način deteta koje raste bez ljubavi, u senci starijeg brata, mežimca roditelja. Zbog toga imaju tvrde i oštice ivice, i dok prolazite mimo njih morate stalno biti na oprezu i budno naklonjeni svome biću, morate mnogo voleti sebe, jer, inače, dovoljan je tek jedan nemaran korak, nvestan gest, — i stvari će vas sruvo raniti.

Nadurene i smrknute, hotelske sobe ne primaju vas zapravo u sebe, no se to one, dok ste u njima, umorni i samozaboravljeni, nastanjuju u vas. I, dok prolazite kroz njih, one vas ispijaju, usrkivaju, lako, na dušak. A čim, sa nekom neobjašnjivom strepnjom, polozite svoje telo u njihov šuplj mrok i hladnu belinu kreveta, vi žurno sklapate oči, prepustajući se tako, u bespomoćnosti sna, onoj nemilosrdnoj navali prostora koji se odgore oburjava, gnjeći vas i mrvi. Nakon budenja opipavate se da li ste još celi i čvrsti, skačete iz kreveta i pritrčavate ogledalo sa zebnjom da ste u toj opštosti bezličnih stvari izgubili sopstveni lik. Pomno se zagledate, zagnjurujete u sliku u ogledalu, pažljivo proveravate svaku svoju crtu i, najzad, s olakšanjem odahmete: da, to ste još uvek vi! Radosni ste što se ništa od vas nije izgubilo, ali, pošto se to još uvek može dogoditi, žistro se oblačite, trčeci priklupljate svoje stvari, grozničavo zavirujete u sve kuteve — da ništa od vas ne ostane toj sobi, i hitro za sobom zalupljujete vrata — da ništa od te sobe ne pode za vama. Već ste daleko od hotela i celog tog grada, nalazite se u, do zaparnosti topom, zagušljivom kupeu, ali vam je još uvek, od sobe, hladne i prazne zbog nepri-padanja, zima u grudima.

Potom, sobe iznajmljene, samačke, stanodavcima nepotrebne, odbačene, u kojima su davno ili nikada nisu stanovali. U nekom su pokrajnjem, zamrlom krilu zgrade ili, još češće, dozidane su, sklepane kao klijerci i prišljamčene uz kuću, kao bolesna trud na vitkom stablu i divlje meso na zdravoj nozi. Zabačene su i zaadne, u senci glavne zgrade, nezgrejane, služave od budi otpadaka med kojima su. U stanodavčevoj porodici o njima se govori kao o rodaku koji je kljas, ružat, i poročan, ali — privreduje. Samo ponekad do njih docuri tanak miris toplog i punog života kuće, onaj njen škruti eho koji samotniku u toj sobi čini život još samotnijim.

U napuštenе sobe dalekih rođaka koji su pomrli ili se odselili ulazite nakon dolaska u nepoznat predeo i med tuđe ljudje. Te sobe su godinama bile zabravljene katancima, pačinom, prašinom i — zaboravom. Uskisao i plesniv, vazduh truli i raspara se u njima, razjedajući zidove i rastacući zimogrozn skukunjene stvari. Dok ulazite u njih, one, gladne čoveka, zitnu na vas oblarnim ustima. Zidovi nagrnu sa

BOŠKO IVKOV

O SOBAMA

1. Ogradujući se zidovima od zveri i kiše, bilja i noći, čovek se, istovremeno, ogradio i od svoje prirode. Svodeći njen vreo i gust, uskomešan nagon na meru i u kolotečnu reda i poretka, on je, podižući zidove — u koje je ugradio prozore i vrata — odredio onu dozu doticaja svoga bića sa suncem, vazduhom i zemljom koja mu se činila blagotvornom. Sobe su, dakle, nastajale sa verom da čoveka zaštićuju, čine bezbednijim i jačim, retko kad sa sumnjom da ga odvajaju od drugog čoveka i onoga što je on sam.

2. U noći gradovi rumeno pulsiraju osvetljenim prozorima koji, iz daleka, liže na sače u kojem zri gorak med živiljenja. Soba do sobe, soba nad sobom, a često medu njima nema prolaza i sporazuma: s dve strane jednog te istog zida dva medusobno nepoznata čoveka žučno lupaju u taj zid pesnicom, držajem metle, prekoravaju se zbog buke, opominju na red i tišinu, a možda se nikada neće — videći. Oblepljeni zidovima, u tim komorama soba, ljudi se nad nose nad sebe izdvojene, tajno se samoispituju, promatraju, — i na zvuk zvonca trzaju se, brzo priklupljaju i zabravljaju, potom sumnjičavo odlaze do vrata, vire kroz špijunsko očke i, proverivši još jednom da li su potpuno zatvoreni u sebe, otvaraju vrata.

svih strana, poturaju vam svoja bolesna, krastava lica. A tavanica — koju tokom tolikog vremena samovanja kao da je uzdignutu držala samo ona očajnička nada da neko jednom ipak mora doći — svom težinom pada vam na ramena, odjednom onećala, poput majke kojoj dolazi sin za koga je čula da je mrtav.

I vi toj sobi, koja je to najpotpunije i najdoslednije bila dok je stajala zatvorena i prazna, sva od sebe i za sebe, — otvarate vrata i prozore da nahrue u nju vazduh i sunce, mirisni šikljaji bilja, krik zverinji i žagor ljudski, zadihana vreva života, prirode. dakle svega onoga što ona — nije.

Sobe u kojima se umire usplahire se, prozorska okna ciklavo podrhtavaju u groznicu. Tavanica im se grčevito propinje u vis kao plivač što je, u neoprezu, duboko zaronio, pa panično hrli da probije vodenu opnu koja ga deli od zraka. Na svelosti sveća što stoje nad pokojnikovom glavom, zidovi se sablasno lelujaju, zatud lepeći svojim iz straha izraslim krilima. Pod stravičnim teretom mrtvaca obamire pôd, uske i šiljate noge hoklica na kojima je sanduk uranjanju u njega, on se opire, nadima, napinje da bi bio što tvrdi, kako kroz noge hoklica ne bi prostrujala smrt u njega, kako ne bi u njega sve to potonulo: i stolice, i sanduk, i mrtvac! Te sobe, zasopljene bljutavim zadahom lojanica i smrti, zagravaju se i guše, a ne smeju da razbiju tu napregnutu tišinu u ljudima što bđiju nad pokojnikom, jer, čini se, kada bi se nakašljale, sve bi se raspolutilo, počelo da obrušava i pada. Kad, najzad, najzad, iznesu pokojnika i širom otvore prozore, sobe iz sebe, u gustim i lepljivim kurjucima, izbljujavaju svoj strah i otužan zadah smrti. Oduhnu i prodišu, okna joj se veselo zrcale i mašu kućama i prolaznicima odsevom slika tih istih kuća i prolaznika.

Onda, paorske gostinske sobe, prednje, s dva prozora na sokak i lebrnjakom koji gleda u gonak. U njima dva kreveta prekrivena čilimima, krpare na zemljanom podu, podnizanom ilovačom, paorska peć, klupica i daščice prekrivene čilimcem ili krpalicama. Široka komoda, masivan, tust sto u čelu sobe, pod ikonom koja se, preko kandila, zaštitnički nadnosi nad celu sobu. I u zaparnom letu iz tih soba bije stud, ali ona bistra i okrepljujuća, koja se brzo zgreva od daha jednog jedinog, dragog joj čoveka, domaćina, kao prisne stvari što na zgrejavu čim ih prigrlimo. U njima, se, inače, ne živi, niti se u njih bez prešne potrebe ulazi. Uvek spremljene, čiste i netaknute, svete, čuvaju se za rođenja, svadbe i svećare. I za umiranje. Ali, najčešće, pokojnik u njima nije izdahnuo, no ga — pretodno okupanog u vodi s mirisnim travama, izbrijanog i začešljano, obučenog u njegovo najbolje odelo, dakle očišćenog od kala živiljenja — u njih unose za noć bdenja. Pa i letnje kujne i predsoblja kao da se zidaju samo zbog toga da bi te sobe ostale van domaćaja potrebe i nužde, poštene prašine i gliba, poslovne rastrčanosti i sitne korisnosti, vriske i jauka, dakle da bi bile dostojanstveno uznete nad svakodnevljem. Otuda je njihov lik čvrst i jasan, svečan, a duša, spokojna i tiha, miriše na bosiljak.

Usađene u predeo koji im ne pripada, nego je, naprotiv, njihova negacija, sobe poljskih kuća, salaša, bokternica i baraka ne naglašavaju prirodu svog odeljenog i zatvorenog prostora. S izvesnom sramežljivošću i osećajem krvica, one stoje med biljkama, u suncu, kao uljez čistih namera i nevine naravi. I, u prvi vedar dan otvaraju sve svoje prozore i vrata, prizivajući polja da ih ispune i, tako, ponište. One su lake, ne obavezuju; dovoljno je koraknuti, pa već biti van njih, u prostoru koji, ne znajući za zidove i granice, šumno se valja vidi-kom, klokoče niz uši i pljuska po licu, sprijuči sa njega umor od soba, odmerenost.

doza. U njih se beži pred pljuskom i vjetrom, ali se i tada u svom odelu, u koži, u grudima, unosi u njih toliko mnogo tog prostora spolja da se čovek, kada je unutra, i nadalje, zapravo, nalazi u elementima hlorofila i plavog mleka atarskog vazduha.

Najzad, vaša soba, najbolja i najstrašnija.

Dok bežite ispred zlog pogleda i preke reči, ona široko otvara svoje bezbedne dlanove i zaštitnički vas obujmljuje. I kad se, nemoćni jer sami, okrećete oko svoga bola u na vas okomljenom svetu, ona vam toplo opkoljava telo, odeljujući vas od otvorenih prostora koji vas ugrožavaju, jer prerastaju dužinu tela, snagu vašeg glasa, a baš telom i glasom vi uzalud pokušavate da ispunite te prostore — posvojavajući ih. A u vašoj sobi, pak, sve je dobilo oblik i život pod pokretoni i toplotom vaše ruke, u svemu je odraz vašega bića. Otuda, dok ulazite u vaše sobe, vi to, zapravo, ulazite u same sebe.

Stvari u vašoj sobi podatno vam se nude, okreću vam svoja sveta lica. One se bude pod vašim pogledom, njihovi pehari do vrha su napunjeni vašim dahom. U tišini popodneva i noći bez sna, one bdiju i sluhte tu nespokoju misao koja je legla na uzglavlje i ne dà da usnite. Jer, smisao tih stvari je u tome što su vam namenjene, one po vama postoje.

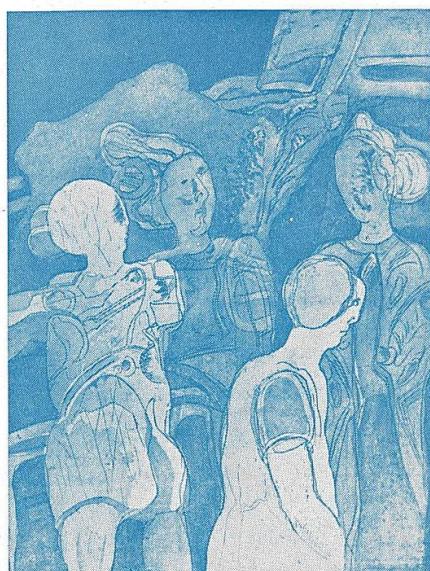
Soba čvrsto podupire vašu nemoć, nije je i tetoši. U njoj, kao nigde drugde, možete da budete slabii, sasvim slabii, da se, nesusagnuti i ogoljeni, prepustate opojnom ukusu te bezbednosti u čijem se okrilju rasplinjavate. A, isto tako, u toj sobi se — nakon dana i događaja koji vás je razbijao i mlavio — sabirate i prizivate, dok iz stvari i zidova izvire i teče u vas sve ono vaše što je u njima i što vas sad naliva, čini punjim i gušćim. Pa, zar niste onda, gradeći ili posvojavajući tu sobu, prizivali, možda i nesvesno, — bezbednost majčine utrobe? I, dok ležite u toj sobi u pjanom samozaboravu, dok bacate svoje telo u ono sito i topo, samim sobom omamljeno, beslovesnim osećanjem vrelog života obuzet stanje, — zar to, po hiljaditi put, ne prizivate dane vašeg života pre rođenja?

Ali, u toj istoj vašoj sobi vi doživljavate, doista vidite i osećate strašnu bezmernost vase. Noć je, i iza skopljenih kapaka oči su budne i pune strepnje, a vi osećate kako, sa krevetom, sobom, čitavom kćicom, kako s celom Zemljom padate u mračan i gluv bezdan, sve dublje i brže. Ničega nema što bi moglo zaustaviti to propadanje u hladno ništa, koje nema početka ni kraja. Vi, u očaju, vidite, mislite: čemu se učvršćivate u sebi, zgušnjavati osećaj samoga sebe osluškivanjem sopstvenog bila, preslišavanjem, podsećanjem na svoje ime i lik, na ambicije, poraze, ljubavi, čemu se pogledom oslanjati na stvari u tamni i vezivati se za snažnu krošnju duda koja vam, iz noći, kroz prozor maše, čemu, najzad, prizivati bližnje, grčevito stezati ivicu kreveta — kad sve to, svedeno u prostoru i konično u vremenu, zajedno sa vama, jednako izgubljeni i bespomoćno, bez nade, s vriksom se strmoglavljuje u prostor bez rubova i dna.

I, takođe tu, u toj vašoj sobi, u pogubnoj znatiželji ispitivate svoju smrt. Doživljavate

je toliko gusto da vam dah zamire i prsti se lede. Ne baca vas u paniku slika vašeg mrtvog tela. Zagledate ga i vidite da na licu nema onog očekivanog grča kojeg ste se plašili, grča ljudi koji umiru a da nisu stigli ni mogli da išta zapravo žive, pa im se sad, već mrtvima, telo propinje, otima. Toga grča nema. Naprotiv, na vašem licu ima nekakvog spokoja, čak osmehnutosti, valjda od osećaja da ste duboko zaronjeni u punu tišinu koja ne boli. Ali, to traje. I kruška žutka već se osušila, i gde je nekad bio Veliki Kiseljak zjapi samo rupa u vazduhu, i dud Murgan davno su izvadili, evo, najzad, pao je i krov na postelju u kojoj ste ljubili, spavali i bolovali, u kojoj ste umrli, — a vi ste još uvek mrtvi i mrtvi... nikako da se već jednom probudite! Onda shvatate da nema i ne može biti razloga, smisla u tom što ste ikada bili rođeni, shvatate da — kad vas pre toliko dugo nije bilo, pa vas sad opet nema i nema — niste nisi bili. Ošinuti tim saznanjem, skačete iz postelje, trčite po toj vašoj sobi, sudarate se sa tim vašim stvarima, bubate se pesnicom da bi vas bolelo kako biste znali da ste tu, još uvek tu, makar to bilo i za trenutak samo, ali brzo zastajete u pomami, strašno otrežnjeni uvidate da vas to ne izbavlja, i padate nauznak u postelju, ishlapeli snage, s očajnom gotovošću da — umrete odmah. Odmah!

Zato iz te vaše, najdraže sobe bežite, pokušavajući da stresete njene zidove sa ra-

mena, vodom i zaboravom da sperete njen pečat s lica, talog iz ruku. Daleko od nje, u polju, dugo koracate u jednom smeru i na svakih pet-šest koraka s mukom probijate njen zid, koji se, nevidljiv, neprestano isprećuje. Vičete u ravnici i, srečni, zapazite da vam se glas ne odbija i ne vraća, no se širi i u nedogledu bez šuma rastapa. Zapinjete i posrće, ali u pola pokreta zastavljate ruku koja je posegla za osloncem, naslonom; uspravljate se međ okomitim cimama biljaka... Tako se vidate od vaše, od svake sobe, da bi ste se ponovo vratili sebi.

MILORAD CRNJANIN

zaprepašćeni pred svetom

Hrist je ličio na njega, razlika je jedino u očima. Namesto očiju, on je imao male tunele koji su se završavali u mozgu. Svi predmeti, i sva bića, ulaze u njih i on ih oseća. Svet nikada nije shvatao njegovu moć da upija predmete i bića.

Sve što je bilo u njegovoj blizini nestajalo je nepovratno.

Kad su ga našli mrtvog, danima i danima, izlazili smo iz njegovih očiju zaprepašćeni pred svetom koji smo već sreli jednom — u njegovom mozgu.

U kapeli su svi čutali, osim crvenokose koja je plakala zbog njegove dece. Treba mirno podnositi odlaske prijatelja i poznanika, govorili smo, a nikako nam nije bilo jasno naše prisustvo u kapeli kraj leša nepoznatog. Nepoznati je imao orlovske nos, boju dgunje i miris sagorelog butana. Bio je prekriven novinama i u dosadi smo čitali oglase.

Najednom, on je raširio ruke, polako je počeo da se diže, ukočenih leđa, kao sportista, ali u nama nije bilo ni kapi iznenađenja. Mirno smo ga povratili u kovčeg, objašnjavajući mu kako sve to nema nikakvog smisla.

Čuli smo, izdaleka, njihove udarce, potom sve bliže i bliže, da bismo, uskoro, već osećali kako nam se kovčevi tresu. Biće nas je strah da će kovčevi pod udarcima popustiti, ali nenaviknuti na nadanje bili smo mirni.

Onda su se poklopci otvorili i ugledala su, nas njihova zajapurena lica. Pri plavičastoj svetlosti koju smo zaboravili, oni su nas izneli pažljivo, položili kraj otvorenih jama i mirno legli na naša mesta držeći u rukama krampove i lopate.

Sve se umirilo.

Kasnije, počesmo da se pomeramo i, pošto nismo hteli da ih posmatramo onako umorne, rukama na njih pobacamo zemlju.

I tek smo onda shvatili prevaru!

Povratka više više nije bilo! izgubljeni, postasmo zavidni onima u zemlji.